

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab.

Historisk-filologiske Meddelelser. **II**, 7.

SMEDEN KÄVÄH
OG DET
GAMLE PERSISKE RIGSBANNER

AF

ARTHUR CHRISTENSEN

KØBENHAVN

HOVEDKOMMISSIONÆR: ANDR. FRED. HØST & SØN, KGL. HOF-BOGHANDEL

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1919

Pris: Kr. 0,85

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs videnskabelige Meddelelser udkommer fra 1917 indtil videre i følgende Rækker:

Historisk-filologiske Meddelelser,
Filosofiske Meddelelser,
Mathematisk-fysiske Meddelelser,
Biologiske Meddelelser.

Prisen for de enkelte Hefter er 50 Øre pr. Ark med et Tillæg af 50 Øre for hver Tavle eller 75 Øre for hver Dobbelttavle.

Hele Bind sælges dog 25 % billigere.

Selskabets Hovedkommissionær er *Andr. Fred. Høst & Søn*,
Kgl. Hof-Boghandel, København.

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab.

Historisk-filologiske Meddelelser. **II**, 7.

SMEDEN KÄVÄH
OG DET
GAMLE PERSISKE RIGSBANNER

AF

ARTHUR CHRISTENSEN

KØBENHAVN

HOVEDKOMMISSIONÆR: ANDR. FRED. HØST & SØN, KGL. HOF-BOGHANDEL

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1919

Den iranske Sagnhistorie har sin ganske særlige typiske Interesse. Vi er nemlig her i det heldige — og vel for sagnhistoriske Undersøgelser i det hele taget enestaaende — Tilfælde, at vi er i Stand til at følge Sagnudviklingens Traade gennem i hvert Fald et Par Aartusinder, idet Pehleviskrifternes Tradition fortsætter den avestiske for atter at faa en Fortsættelse i Traditionen fra den islamitiske Tid. I nogle Tilfælde, hvor der ligger en fælles indo-iransk Tradition bagved den avestiske, kan vi endda ved Sammenligning med Vedaerne og andre indiske Kilder naa længere tilbage end Avesta. Denne lange Udvikling, som vi kan følge, ofte Led for Led, gennem et i det hele fyldigt Kildemateriale, tillader Forskeren i sjælden Grad at faa et Indblik i Sagnhistoriens Psykologi, i den Vekselvirkning mellem folkelig Sagndannelse og quasi-lærd Konstruktion, ofte tilsat med teologiske Spekulationer, hvoraf Sagnhistorien bygges op. Forøvrigt maa man ikke tænke sig Forskellen mellem den folkelige og den lærde Tradition altfor stor. Den folkelige Sagnoverlevering er jo ikke noget upersonligt, noget, som er opstaaet paa mystisk Vis i den kollektive Masse, men Sagnene fødes, omdannes og sammenbygges i Enkeltnands Bevidsthed. Maaske bevarer den folkelige Overlevering kun ét af hundrede eller af tusinde Forsøg paa Nydannelser og Ændringer, foretagne bevidst — eller ubevidst ved Misforstaaelser og Fejlhuskninger —, kun det ene, der tilfredsstillen den folkelige Æstetik. Den folkelige Omdannelse af Sagnene er nemlig af æstetisk Art, idet Folkeoverleveringen væsentlig interesserer

sig for Sagnene for deres egen Skyld, for deres episke eller dramatiske Virkning, medens den lærde Bearbejder i sin vilkaarlige Omdannelse af Sagnet ofte ledes af uvedkommende Hensyn, for at bruge det til Forklaring paa Begivenheder og Forhold i Menneske- og Gudeverdenen, eller for at tilpasse det kronologisk og genealogisk til andre Sagn. Men Grænsen mellem folkeligt og lærd er ofte flydende; den anonyme Mand af Folket, der, idet han genfortæller et Sagn, han har hørt af Fremmede, finder paa at knytte det til en Personlighed eller en Lokaltet, der er ham og Tilhørerne bekendt, er allerede Skaber af en »lærd« Sagndannelse.

Sagnet om Smeden Kāvāh har faaet sin klassiske Form i *Firdausi's Šāhnāmāh* (fuldendt ca. 1000 e. K.). Fra Firdausi's Epos kender enhver Perser den gamle nationale Legende, og det vil derfor være naturligt at begynde denne Undersøgelse med et Résumé af Firdausi's Beretning. Kong Jāmšids glørværdige Herredømme havde faaet en brat Afslutning, idet Araberkongen Dahāk (*Zuhhāk*¹) bemægtigede sig hans Verdensrige og herskede fra Babylon i 1000 Aar som en grusom Tyran. Djævelen havde gjort sig Dahāk forbunden ved i Skikkelse af en Kok at give ham Smag for Kødspise og til Løn faaet Lov til at kysse Dahāk paa begge Skuldre. Derefter voksede to Slinger* frem paa Dahāk's Skuldre, og de pinte ham bestandig. Saa ofte man skar dem bort, voksede de frem igen. Da viste Djævelen sig igen i en Læges Skikkelse og raadede Dahāk til daglig at fodre Slingerne med Menneskehjærner, hvorved de vilde falde til Ro. Derefter maatte Kongens Kok hver Dag lade to Mennesker slagte for at fodre Slingerne med deres Hjærner. To ædle Mænd fattede den Beslutning at frelse i det mindste Halv-

¹ *Zuhhāk* er en persisk Udtaleform for arabisk *Dahhāk*, »Spotteren«, hvilket er en folkeetymologisk Omdannelse af ældre persisk *Dahāk* (folkelig Udtale paa Pehlevi: *Dahāγ*), i Avesta *Dahāka* eller *Aži Dahāka*.

delen af de uskyldige Ofre. De tog Tjeneste i Kongens Køkken og fik det Hverv at skaffe Menneskeofrene, men lod hver Dag kun den ene af de to til Døden viede Mænd dræbe og blandede hans Hjærne med Hjærnen af et Faar. De Mennesker, der saaledes befriedes fra Døden, sendtes ud i Ødet, og fra dem nedstammer Kurderne. En Ætling af den gamle persiske Kongeslægt, Färīdūn (pehlevi Frēdōn, avest. θraē-taona) blev imidlertid opfostret i Skjul og voksede op for en Dag at blive sit Folks Hævner. Da Dahāks tusindaarige Voldsherredømme nærmede sig sin Afslutning, traadte en Smed fra Ispahān ved Navn Kāvāh en Dag frem for hans Trone og klagede sin Nød for ham; han havde haft 18 Sønner, hvoraf de 17 havde maattet lade Livet for at afgive Næring til Slangerne paa Kongens Skuldre; nu havde han kun én tilbage, og ogsaa denne var udset til at ofres. Kāvāhs frimodige Klage gjorde saa stærkt Indtryk paa Kongen, at han gav ham hans sidste Søn tilbage, idet han opfordrede ham til at underskrive en Erklæring om, at Dahāk altid havde været Sandhedens og Retfærdighedens Forkæmper; men Kāvāh sønderrev Erklæringen og gik stolt bort med sin Søn. Nu samlede Kāvāh Folket om sig, holdt en ildnende Tale til det, hejste sit Skødskind paa en Lanse og opfordrede Mængden til under dette Mærke at kæmpe for den unge Färīdūn som deres retmæssige Konge. Skaren begav sig til det Sted, hvor Färīdūn opholdt sig, og denne tog Skødskindet paa Lansen til sit Banner og gav det Navnet *Dirāfš-i-kāvjān*, «Kāvāh-Banneret». Färīdūn tager nu Ledelsen af Opstanden, og efter forskellige Kampe trænger han ind i Dahāks Borg og slaar Dahāk til Jorden. Men Englen Sārōš (avest. Sraoša) viser sig for ham og byder ham ikke at dræbe Dahāk, men at føre ham bort og lænke ham til en Klippe, hvor ingen kan komme til ham, og hvor han skal forblive til den yderste Dag. Färīdūn lænker ham saa i en Hule i Bjærgtet Demavend. Fra Pehleviskrifterne ved vi, at

Dahāk har en Rolle at spille i Eschatologien, og efter Folkesagnet fremkalder han, medens han ligger lænket i Demavend, Jordskælv, naar han slider i sine Lænker.

Jeg skal ikke her gaa nærmere ind paa alle de ældre og yngre Sagnmotiver, der knytter sig til Dahāk-Figuren. Sammenhængen med Jordskælvs- og Ragnarok-Myter er bleven omtalt af AXEL OLRIK i anden Del af hans Bog om Ragnarok (p. 170 ff.). Her skal jeg indskrænke mig til selve Kāvāh-Episoden. En nærmere Betragtning af Firdausis Fremstilling viser, at denne Episode ikke indgaar som et organisk Led i Sagnet om Dahāk og Färidün. Efter at Färidün har sat sig i Spidsen for Opstanden, forsvinder Kāvāh helt. Skulde man dømme efter Firdausis Beretning, kunde man faa det Indtryk, at hele Kāvāh-Episoden kun havde den Opgave at forklare Oprindelsen til Rigsbanneret, Diräfs-i-kävjän.

Undersøger vi nu vore Kilder til dette Afsnit af den persiske Sagnhistorie, viser det sig for det første, at medens Dahāk og hans Bänemand *Øraëtaona* omtales oftere i Avesta (Jasna 9. 7; Jašt 5. 33—34; 14. 40; 19. 36—37), hvor Dahāka endnu ikke er bleven en menneskelig Skikkelse, men er en Drage eller Slange med tre Hoveder, kendes Kāvāh ikke. Det behøver naturligvis ikke at betyde, at denne Figur ikke var kendt af Avestas Forfattere; der er jo saa mange Bifigurer i Sagnhistorien, som ikke forekommer i de eksisterende Dele af Avesta. Han nævnes imidlertid heller ikke i de Résuméer af den fuldstændige, sasanidiske Avesta, som findes i 8de og 9de Bog af Pehleviskriftet *Dēnkar d*, og hvad der er endnu vigtigere, han forekommer ikke et eneste Sted i hele den teologiske Pehlevilitteratur, der dog i det hele giver ret fyldige Oplysninger om Sagnhistoriens ældste Afsnit. Han dukker først op hos Kronikerne fra den islamitiske Periode og hos Firdausi.

Nu bygger disse arabiske og persiske Historiekrivere og Firdausi paa den samme Hovedkilde, nemlig den forlængst

tabte store Hofkrønike fra Sasanidetidens Slutning, som hed Xvaðāināmaγ, »Herrebogen«. Man kan som Regel gaa ud fra, at det Stof, der er fælles for Firdausī og for de ældste arabiske og nyersiske Kronikører, hvis Værker er bevarede, stammer fra Xvaðāināmaγ. Det viser sig nu, at denne Hofkrønike i det hele repræsenterer en yngre Opfattelse af Sagnhistorien end den religiøse Tradition fra Pehleviskrifterne. Efter det Indtryk, jeg har faaet ved Beskæftigelsen med disse Spørgsmaal, tror jeg at kunne sige, at de religiøse Pehleviskrifter gengiver Sagnhistorien omtrent, som den har udviklet sig til og med Parthertiden, medens Xvaðāināmaγ har gengivet den i dens sasanidiske Form. For Xvaðāināmaγs Forfatter eller Forfattere har det Hovedhensyn gjort sig gældende at forherlige det sasanidiske Kongehus og Samtidens store Adelsslægter. Urhistorien ses da i Samtidens Belysning; Myterne bliver drægt helt ned i det menneskeliges Sfære, uden at det fantastiske og æventyrlige dog derved bliver helt fjærnet, og Samtidens store Slægter knyttes genealogisk til Sagnetidens Helte. Mange historiske Episoder fra Arsakide- og Sasanidetiden bliver lagt tilbage i Urtiden, og historiske Personligheder fra disse Perioder indlemmes ligeledes i Sagnetidens Heltegalleri. De arabiske Bearbejdere, gennem hvem Hovedindholdet af Xvaðāināmaγ er blevet bevaret for os, har nu heller ikke taget i Betænkning at foretage vilkaarlige Ændringer i Overleveringen. De har bestræbt sig for at fjærne de Ting, der kunde støde Muhammedanernes religiøse Følelser, og de har søgt yderligere at rationalisere det altfor fantastiske, de fandt i Pehleviberetningen. Betegnende er saaledes den Udvikling, som Dahāk har undergaaet; fra en mytisk Slange med tre Hoveder er han i Xvaðāināmaγ bleven til en Menneskekonge, paa hvis Skuldre der var fremvokset to Slanger, og hertil knytter sig da Historien om Slangernes Fodring med Menneskehjærner, et Træk, der ikke kendes fra den i de religiøse Skrifter nedlagte Præstetradition.

Ved Siden af denne Fremstilling finder vi i de arabiske Kilder tidlig — allerede hos Dīnawarī og Tabarī — en ny Tradition, hvorefter der tales om to slangelignende Svulster, der havde udviklet sig paa Dahāks Skuldre, og som skulde smøres med Menneskehjærner.

Historien om Smeden Kāvāh og Rigsbannerets Oprindelse findes baade hos de arabisk-persiske Kronikører og hos Fir-dausī og har utvivlsomt staaet i Xvaðāināmaγ. Da den nu ikke kan eftervises i den teologiske Pehvilitteratur, er der i hvert Fald Sandsynlighed for, at den er efter-arsakidisk og tilhører det sasanidiske Lag i Sagnhistorien. Hvorledes er nu denne Legende opstaaet? Efter min Formodning ligger der en sproglig Misforstaaelse bagved. Vi har i Avesta et gammelt Ord *kavi*, der gjerne oversættes »Fyrste«, og som hænger sammen med sanskrit *kavi*-, »vís«. Avestaordet bruges for det første i Gathaerne, de gamle zarathushtriske Hymner, og ved Efterligning af Gathaernes Sprogbrug ogsaa lejlighedsvis i den yngre Avesta, om en Gruppe af Zarathushtras haardnakkede Modstandere. Kavi'erne nævnes her Side om Side med Karapan'erne; de første er de mod Zarathushtra fjendtlige verdslige Stormænd, de sidste hans præstelige Modstandere blandt Daēvadyrkerne. Ordet *kavi* bruges ogsaa — allerede i Gathaerne — som en Art Titel til den Kong Vishtāspa, der beskyttede Zarathushtra, og denne Titel er i den yngre Avesta ligeledes knyttet til en Del af de ældre, sagnhistoriske Konger og Prinser, nemlig til alle Medlemmerne af det Dynasti, der stiftedes af Kavi Kavata, det andet store Dynasti i Urhistorien. Af Genitiv Pluralis af *kavi* — overført til a-Deklinationen efter den for Mellempersisk almindelige Regel — opstaar det adjektivisk brugte *kavjān* med Betydningen »kongelig«. Ved Siden af *kavi* findes i Gathaerne en Vrddhi-Afledning: *kāvajas-čā*, »og Kavi-Tilhængerne«. Betragter vi pehlevi *kāvjān* som gaaende tilbage til denne Vrddhi-Form, vil *Dirāfs-i-kāvjān* altsaa simpelthen betyde »Kongebanneret«.

Af *kāvjān* udvikler sig normalt den senere Form *kajān* (sasanidisk Pehlevi og Nypersisk) — ligesom *kavi* paa sasan. Pehlevi og Nypersisk bliver til *kē*, *kaj*, og det nævnte sagnhistoriske Dynasti kommer til at hedde Kajānierne. I Pehlevilitteraturen kendes kun de yngre Former *kē*, *kajān*, men paa Armenisk, hvis Bestand af iranske Laaneord i Hovedsagen gaar tilbage til den arsakidiske Periode, er den gamle Form med *v* bevaret (Kav Xosrov hos Sebeos = *Kē Xōsrov*), og manikæisk Pehlevi (Turfanfragm.) har Formerne *qav* og *qāv*. Forstumningen af *v* i alm. Pehlevi gaar altsaa tilbage til den senere Parthertid eller den første Sasanidetid. I den gamle Betegnelse *drafš-ī-kāvjān* — saaledes er Pehleviformen — har *v*'et holdt sig under Indflydelse af den litterære Overlevering, men da man ellers i Sasanidetiden kun anvendte det ad folkelig Vej udviklede *kajān*, har man ikke længere forstaaet Formen *kāvjān*, men opfattet dette Ord som et Patronymikon, som da maatte forudsætte et Personnavn *Kāv*¹ eller med den paa Pehlevi saa overordentlig almindelige Anvendelse af Suffikset *-ak*: *Kāvak* (udtalt *Kāvav*), der paa Nypersisk regelmæssigt er blevet til *Kāvāh*. Efter denne *Kāvāh* havde Banneret faaet Navn. Hermed var Udgangspunktet givet for videre Sagdannelse. Bal'āmī, Ṭabarīs persiske Oversætter og Bearbejder fra det 10. Aarhundrede e. K., har forøvrigt Færten af det rigtige, idet han² ved Omtalen af Slaget ved Qadisija, hvor Rigsbanneret faldt i Arabernes Hænder, betegner det som »Kajāniernes Banner« (altsaa *dirāfš-i-kajān*), men saa tilføjer han, at det stammer fra Kaj, der havde baaret det, da han drog ud fra Ispahan til den sejrige Kamp mod Dahāk. I Omtalen af Dahāks og Fārīdūns Historie (Zotenberg I, p. 117—18) nævner han Smeden fra Ispahan med det almindelige Navn *Kāvāh*. Justi angiver ogsaa i sin «Iranisches Namen-

¹ Paa ældre Nypersisk forekommer et Ord *kāv* (urigtigt læst *gāv*) med Betydningen »Helt«.

² Zotenbergs Oversættelse III, p. 395. Teksten er ikke udgivet.

buch« som Etymologi til Navnet Kāvāh avest. *kāwayā*, »kongelig, af Kavi-Stamme«, men har ikke draget Konsekvenserne deraf med Hensyn til Kāvāh-Sagnets Oprindelse.

Sagnet om Smeden Kāvāh er altsaa, hvis min Forklaring er rigtig, opstaaet i Løbet af den sasanidiske Periode, og det er hurtigt blevet populært, saa populært, at en af de syv store Adelsslægter, der var Indehavere af visse arvelige, høje Embeder, nemlig Slægten Kārēn, der havde spillet en Rolle allerede under Arsakiderne¹, og hvortil bl. a. den under Kong Kavād (488—96 og 498—531) saa mægtige Sōχrā hørte, har taget ham til Stamfader. Firdausī nævner (Vullers I, p. 96, Vers 238) Qārēn, Søn af Kāvāh, blandt Krigshøvdingene paa Fārīdūns Tid², og efter Ta'ālibī var denne Kārēn netop den af Kāvāhs Sønner, som ved Faderens dristige Fremtræden for Dahāk var bleven reddet fra Døden.³

Endnu i Xvaḏāināmaγ har Kāvāh-Sagnet aabenbart været ret løst knyttet til den gamle Beretning om Fārīdūns Kamp med Dahāk. Det ses ikke blot af Firdausīs Skildring, men ogsaa af Ṭabarīs (Udg. p. 207—10). *Ṭabarī* († 923 e. K.) meddeler tre forskellige Beretninger om Kāvāh, Beretninger, som er tagne fra forskellige Kilder, men sandsynligvis alle gaar tilbage til Xvaḏāināmaγ. Efter den første havde Dahāks Udsendinge bemægtiget sig Kāvāhs⁴ to Sønner for at ofre dem til Skulderslangerne. Saa hængte Kāvāh en Læderpose (*jirāb*) op paa en Stok, han havde i Haanden, og opfordrede Folk

¹ En Kārēn omtales i Aaret 50 e. K., Tac. Ann. XII, 12 ff.

² *Qārēn-i-Kāvagān*; p. 110, Vers 774 derimod *Qārēn-i-Kāvajān*, hvortil P. Horn bemærker, at der her foreligger to helt forskellige Former: 1) phl. *Kāvay*, np. *Kāvāh*, 2) av. *kāvaja*. Efter min Opfattelse er disse Former altsaa ikke saa helt forskellige.

³ Efter en anden Genealogi, som Ṭabarī meddeler (De Goejes Udg. p. 878; Nöldeke, Gesch. d. Perser u. Araber etc. p. 127), nedledede Slægten Kārēn sin Herkomst fra Sagnkongen Manuščih. Et andet Sted hos Ṭabarī anbringes Kārēn paa Kong Vištāsp's Tid, se Nöldeke, l. c. Note 2.

⁴ Ṭabarī har den arabiserede Form Kābī (sml. arab. Qubād, phl. Kavād).

til Kamp mod Tyrannerne. Og da Kāvāh sejrede, regnede Menneskene denne Fane for et godt Jærtegn og holdt den i Ære, og den blev hos de persiske Konger det største Banner, i hvilket de søgte Velsignelse, og de kaldte det *Dirāfs-i-kābīān*, og de sendte det ikke ud, undtagen naar de havde vigtige Sager for. — Den anden Beretning fortæller, hvorledes Dahāk flygtede rædselsslagen, da Folket under Kāvāhs Ledelse rejste sig imod ham; men Kāvāh erklærede overfor Folket, at han ikke stræbte efter Kongemagten, og henviste dem til Fārīdūn, der holdt sig skjult af Frygt for Dahāk, hvorpaa Fārīdūn blev gjort til Konge og fængslede Dahāk i Bjærgtet Demavend. Ṭabarīs tredje Beretning handler om Kāvāhs dristige Anklage mod Tyrannen. Efter Ṭabarīs Version gjorde Dahāk kun én eneste Gang en rosværdig Gærning, og dermed hang det sammen paa følgende Maade: Da Folket sukkede under Dahāks Ondskab, blev Høvdingene enige om at lade Kāvāh fra Ispahān træde frem for ham og foreholde ham hans Tyranni. De fik Foretræde, og Kāvāh traadte frem og blev staaende en Tidlang foran Kongen uden at hilse ham; men tilsidst sagde Kāvāh: »O Konge, med hvilken Hilsen skal jeg hilse dig, med den Hilsen, som tilkommer den, der behersker alle disse Klimater¹, eller med den, som tilkommer den, der hersker over dette ene Himmelstrøg, nemlig Babylon?» Dahāk svarede: »Naturligvis med den Hilsen, som tilkommer den, der hersker over alle Klimater; jeg er jo hele Jordens Herre.« Saa sagde Ispahāneren: »Naar du har taget Magten i alle Klimater, og din Haand raader over dem alle, hvorledes er da vor Stilling? Du har jo lagt din Forsyning med Næring [til Slangerne] over paa os alene og lagt dine Synders Byrder paa os fremfor paa de andre Klimaters Folk. Hvorfor har

¹ Dette Udtryk, der er hentet fra de græske Geografer, gengiver det persiske *kišvar* (av. *karšvar*). Verden er delt i syv *kišvar*, hvoraf den midterste (*Xvanīras*, av. *X^vanīraša*) er den kendte Verden, medens de seks andre i ældre Fald i ældre Tid er mytiske. De første Sagnkonger herskede over alle syv *kišvar*.

du da ikke fordelt Befalingen til dette og hint mellem os og [de andre] Klimater[sFolk]?« Og dermed fremsatte han aabent sin Anklage, og det gjorde saa stærkt Indtryk paa Dahāk, at han erkendte sine Forbrydelser og lovede Bod og Bedring, og Folket gik beroliget hver til sit. Men derefter kom hans Moder Ūdak¹ og bebrejdede ham hans Svaghed overfor de opsætsige Undersaatter, hvortil han svarede, at de havde besejret ham ved Retsgrunde, og bød hende tie. Nogle Dage efter gav han Omegnens Folk Foretræde og gav dem Erstatning og søgte ved Mildhed at lindre deres Nød. Denne Episode bringes altsaa hos Ṭabarī ikke — saaledes som hos Firdausī — i Sammenhæng med Opstanden, og det er formodentlig det oprindelige Forhold. Fra Begyndelsen har det vel ikke heller været Kāvāh, der var Helten i denne Scene, men efterhaanden er Begivenheden bleven knyttet til hans populære Navn, og siden ændres den lidt for at tjene som Motivering for Opstanden.

Ṭabarīs persiske Bearbejder *Baḫamī*, hvis Værk blev fuldendt 963 e. K., føjer ikke noget nyt til Ṭabarīs Beretning. Det er hos ham ikke en Læderpose, som Kāvāh hejser paa sin Stok, men hans Skødskind ligesom hos Firdausī; dog meddeler han en anden Beretning, hvorefter det var Kāvāhs Turban, der blev hejst paa Stokken som Samlingsmærke. *Mas'ūdī* († 956) berører i sin Bog *Murūj-ed-dahab* (ed. Barbier de Meynard II, p. 251—52) Episoden ganske kort, men uden at Kāvāh nævnes; det hedder blot, at Perserne gjorde Oprør mod Dahāk, tog Fāridūn til Fører og hejste et Banner af Læder, som de kaldte *Dirāfs-i-kāvjan*², og Fāridūn bemægtigede sig Dahāk og indespærrede ham i Dema-

¹ Det er vistnok ved en forholdsvis sen Legendedannelse, at Ūdak (𐭮𐭥𐭥, at læse 𐭮𐭥𐭥), phl. *Ōḍay*) er bleven Dahāks Moder. I 20de Fargard af den tabte avestiske Nask *Sūdkār* (se Résumé i Dénkard IX. 21. 2—6) var *Ōḍay* nævnt som en kvindelig Dæmon, der forførte Jim (Jāmsid) til syndigt Begær.

² I Teksten: *kāvān*.

vend. I Mas'ūdīs *Kitāb-et-tanbih* (Bibl. Geogr. Arab. VIII, p. 86, Carra de Vaux' Oversættelse p. 123—25) omtales Kāvāhs Opstand i Overensstemmelse med Ṭabarīs Fremstilling; kun gøres Kāvāh her til Skomager, en Variation, der formodentlig beror paa, at det persiske Ord *dirāfs* foruden at betyde »Fane« ogsaa kan betyde »Skomagerysly«. Kāvāh tog, hedder det blot, til Samlingsmærke en Fane af Læder. *Hamza Isfahānī* forbigaar i sin kortfattede Behandling af den persiske Urhistorie *Kāvāh*-Episoden ligesom den ældre *Dīnawarī*. *Birūnī* († 1048) forklarer i sin Kronologi, (ed. Sachau p. 222) Oprindelsen til Mihrġān-Festen (Dagen Mihr, d. 16. i Maaneden Mihr, i Virkeligheden en gammel Høstfest) derved, at det var paa den Dag, Menneskene erfarede Fārīdūns Rejsning mod Dahāk, efter at Kābī først havde angrebet denne. Ogsaa *Muṭahhar ibn Ṭāhir el-Maqdisī* havde i sin *Kitāb el-bad'a wa't-tāriḫ* (forfattet 966 e. K.; le Livre de la création et de l'histoire, publié et traduit par Cl. Huart, III, arab. Tekst p. 143, Overs. p. 148) sat Mihrġān i Forbindelse med disse Begivenheder, men saaledes, at det var paa denne Dag, at Fārīdūn lænkedeh Dahāk i Demavend efter Kāvāhs Opstand og Bannerets Hejsning.

Ta'ālibī († 1038) meddeler Begivenhederne udførligt i sin *Ġurar aḫbār-el-mulūk-el-furs wa sijarihīm* (Hist. des rois des Perses, publ. et trad. par H. Zotenberg, p. 26 ff.). Hans Fremstilling er elegant, afglattet og vel afrundet, idet Kilderne til dels er sammenarbejdede, og det hele udstyret med maleriske Detailler. Saaledes bliver Kāvāh-Episoden hos ham bedre motiveret end i de tidligere Kilder og naturligt indarbejdet i Kampen mellem Dahāk og Fārīdūn. *Ta'ālibī* beretter efter Ṭabarī Historien om, hvorledes Dahāk en eneste Gang lyttede til Klagerne over hans Tyranni og for en Tid gik i sig selv. Den dristige Anklager er Ispahaneren Kābī (Navnets arabiserede Form fra Ṭabarī), og *Ta'ālibī* identificerer ham ikke med den senere optrædende Smed Kāvāh. Ved en sproglig

Misforstaaelse havde Kāvāh faaet sit Navn og sin Virksomhed; ved en ny sproglig Misforstaaelse bliver der to Sagnskikkelser ud af ham. Af Smeden Kāvāhs Sønner var den ene bleven ofret til Skulderslangerne, og da man berøvede ham hans anden Søn¹ i samme Hensigt, sønderrev Faderen sine Klæder, strøede Støv paa sit Hoved og kaldte Folket til Hjælp, idet han hejste sit Skødskind paa en Stang og opfordrede de tililende Masser til at styrte Tyrannen og indsætte Fāridūn. Da Skaren naaede Dahāks Borg, vilde Kongen først stige til Hest og kaste sig over Oprørerne, men tabte Modet, da hans Hærførere lod ham i Stikken, og befalede at tilbagegive Kāvāh hans Søn, hvis Navn var Kārēn. Imidlertid havde Folket hentet Fāridūn frem fra hans Skjul og hyldet ham, og nu gik Toget med Kāvāh, der bar det improviserede Banner, i Spidsen frem mod Dahāks Borg, hvor Vagtposterne blev dræbte, og Skaren trængte ind. Fāridūn gik, ledsaget af Kāvāh og hans Søn Kārēn, løs paa Dahāk, bandt ham med en Rem af hans egen Hud og førte ham til Demavend, hvor han indespærrede ham paa Bunden af en Brønd. Derefter skænkede Fāridūn Kāvāh og hans Søn Kārēn Æresdragter og overvældede dem med Æresbevisninger, Rigdomme og Godser, og Læderfanen lod han baldyre med Guld og indlægge med Ædelstene. Dette Sejrstegn kaldtes *Dirāfs-i-kāvjān*, og de senere Konger kappedes om at pryde det med de skønneste Ædelstene, lod det bære foran sig i Slagene og betroede det kun til den Øverstkommanderende; efter Krigens Afslutning blev det atter overgivet til Skatmesteren, der havde det Hverv at vaage over det.

Kāvāh og Rigsbanneret omtales fremdeles af *Ibn Maskūjah* (*Maskaweih*) og siden af *Abū'l-Fidā*, *Jāqūt*, *Qazwīnī*, *Hamdullāh Mustawfi* o. fl., men disse senere Kilder gengiver kun deres

¹ De to Sønner hos Tabari og Ta'ālibi er vistnok oprindeligere end de 18 hos Firdausi; de Talstørrelser, hvormed Sagnet opererer, vokser gerne under Udviklingen.

Forgængerens Beretninger med mere eller mindre Udførlighed. Noget nyt kommer først frem i det af den persiske Historieskriver *Mīrẏōnd* († 1498) i persisk Pragtstil forfattede, meget ukritiske Værk *Raudat-eṣ-ṣafā*. *Mīrẏōnd* lader Fāridūn efter Sejren over Dahāk gøre Kāvāh til General og sende ham mod Rūm (Romerriget, Byzanz), og i Spidsen for sin Hær marcherer Kāvāh nu i omtrent 20 Aar gennem den civiliserede Verden og undertvinger alle de Lande, han kommer igennem, idet han i alle Kampe udfolder dirāfs-i-kāvjan. Til Løn for denne Virksomhed skænker Fāridūn ham Statholderskabet 'Irāq og Distriktet Ispahan, og Kāvāh vender tilbage til Ispahan med talrige Hjorder og Skatte. Efter i ti Aar at have forestaaet Regeringen i sin Provins dør Kāvāh, hvad der giver Anledning til stor Landesorg. Fāridūn stævner hans to Sønner Kārūn (d. e. Kārēn) og Kobād for sig og viser dem stor Udmærkelse. Ved at give Kāvāh en Søn ved Navn Kobād (phl. Kavād) har den sene Tradition villet bringe ham i genealogisk Forbindelse med den berømteste af alle Sasanidekonger, Xusrav Anōšarvān, hvis Fader og Forgænger hed Kavād. Det ser vi af *d'Herbelots* Fremstilling, idet denne franske Orientalist († 1695) i sit »Bibliothèque orientale«, der gennemgaaende bygger paa sene, for en Del lidet kendte Kilder, udtrykkelig omtaler¹, at Xusrav nedstammer i lige Linje fra Smeden fra Ispahan.

Saaledes kan vi forfølge Udviklingsgangen i de Sagdannelser, der knytter sig til Smeden Kāvāh, den Mand, som skal have givet det berømte sasanidiske Rigsbanner dets Navn, men som i Virkeligheden har laant sit Navn af Rigsbanneret. Vi vil nu søge tilbage til Fāridūn-Dahāk-Sagnets tidlige Form og undersøge, om der ikke i den gamle Myte om Prinsens Kamp med Dragen med de tre Hoveder skulde have eksisteret en Figur, hvoraf Kāvāh-Skikkelsen kunde tænkes at være opstaaet. Det Spørgsmaal ligger jo nær: hvorfor er det netop

¹ Artiklen *Gao*, d. e. Kāvāh.

blevet en Smed, der har givet Banneret Navn? Der er i Virkeligheden et og andet, der kunde tyde paa, at vi her staar overfor et urgammelt Træk. Den indoeuropæiske Legendeverden er jo fuld af Smedesagn. Smedekunsten har i sin Oprindelse og første Udvikling haft meget af Trolddommens Skær over sig. Guder eller Dæmoner lærer Menneskene Smedekunsten eller smeder de Vaaben, hvormed de skal udføre store Heltebedrifter. Jeg behøver blot at minde om Hefaistos og Vølund og de vaabensmedende Dværge i de germanske Heltesagn. I den vediske Mytologi smeder Guden Tvaṣṭar det Vaaben, hvormed Indra dræber Slangen Vṛtra. Den avestiske Overlevering giver os kun Myte- og Sagnstoffet i Brudstykker, og vi faar f. Eks. ikke af Avesta Oplysning om, hvorfra *Θραētaona* (*Färidün*) fik det Vaaben, hvormed han bekæmpede Dragen med de tre Hoveder. Derimod har den senere Overlevering bevaret et Træk, der har Betydning i denne Sammenhæng. *Firdausi* beretter, at *Färidün*, inden han efter *Käväh's* Opstand sætter sig i Bevægelse for at bekæmpe *Dahäk*, sender Bud efter dygtige Smede, og da de indfinder sig, tegner han i Støvet Billedet af en Kølle, der ender i et Tyrehoved, og forlanger, at de skal smede ham en Jærnkølle af denne Form. Smedene udfører deres Hverv og lønnes af *Färidün* med Klæder, Guld og Sølv og skønne Fremtidsløfter, og udstyret med denne Kølle drager *Färidün* i Kamp mod Tyrannen. Ogsaa *Tā'alibi* beretter denne Episode, Forfærdigelsen af *gurz-i-gāvsār*, »den tyreformede Kølle«, og den har da formodentlig staaet i *Xvaðäināmaγ*. Den Tanke, der ligger bæg ved Tyrehovedformens Anvendelse, er jo klar nok efter den primitive Psykologi; det er Forestillingen om den magiske Kraft, der ligger i Billedet. Ved at forme Køllens Slagende som et Tyrehoved giver man Vaabnet Tyrens Kraft, som saa at sige er koncentreret i dens Hoved og dens Horn. Dette Træk i *Xvaðäināmaγ's* Beretning gør i hvert Fald — set i Forbindelse med den vediske Beretning om Tvaṣṭars Smed-

ning af Vaabnet til Indra — den Formodning nærliggende, at der til Dahāka-*θraētaona*-Sagnet i dets gammeliranske Form har knyttet sig en Fortælling om, hvorledes en eller anden Smed, formodentlig en oprindelig Guddom, har forfærdiget det Vaaben, hvormed *θraētaona* dræbte Aži Dahāka; dette har jo naturligvis været Udgangen paa Kampen, inden Dragekamp-Motivet blev sammenkædet med Motivet: den bundne Kæmpe. Da Rigsbannerets Oprindelse siden blev knyttet til Fārīdūns Rejsning, og Misforstaaelsen af det mellempersiske *drafs-i-kāvjan* førte til Dannelsen af Navnet Kāvāγ, Kāvāh, blev den gamle mytiske Smed, der havde skaffet den kongelige Helt hans Vaaben, til den legendariske Skaber af det Bannermærke, hvorunder Folket samledes til Kamp. Som et Mindē om Sagnet Oprindelse bevarede Kāvāh Smedeprofessionen, og da Smede bærer Skødskind, og den sasanidiske Rigsfane, som det synes, har været af Læder, laa den Udvikling af Sagnet lige for, at Kāvāh havde improviseret sit Bannermærke ved at hejse sit Skødskind paa en Stang: dog er dette sidste Træk sandsynligvis først kommet frem i den islamitiske Tid, da det kun findes hos et Mindretal af de arabisk-persiske Kilder, der bygger paa *Xvađāināmaγ*. Motivet med Smedningen af Vaabnet forsvandt dog ikke helt der-ved, men idet den Plads, der var bleven ledig ved, at den mytiske Vaabensmed havde overtaget en anden Rolle, nu blev udfyldt af Bazarens Smede, og dette Træk saaledes fik en mere upersonlig Form, kom det til at træde noget i Baggrunden.

Tilbage staar nu det Spørgsmaal, om vi besidder autentiske Afbildninger af det gamle Rigsbanner, *dirāfs-i-kāvjan*.

Fig. 1. Persisk Tyrehovedkølle fra den nyere Tid. Maaske anvendt som Kommandostav e. l. Findes paa Nationalmuseet i København.

Efter den gængse Opfattelse er dette virkelig Tilfældet. Paa det bekendte Mosaikbillede af »Alexanderslaget« fra Pompeji findes et Felttegn af Form som en Fane, der bæres paa en Lanse bag ved Storkongens Stridsvogn. Efter Sarre¹ synes det at være en Ramme, over hvilken der er spændt et rødbrunt Stof. Mosaiken er her stærkt ødelagt, men vi kan endnu i Fanens indre Flade skimte Hovedet af en Fugl, som Sarre mener med Sikkerhed at kunne bestemme som en Hane. Fanen fra »Alexanderslaget« minder dels om en persisk Standard, der er afbildet paa et Vasemaleri af Duris som findes

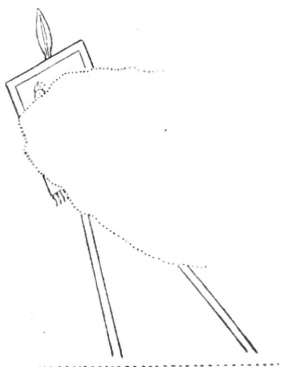

Fig. 2. Fanen fra »Alexanderslaget«.
Efter Sarre.

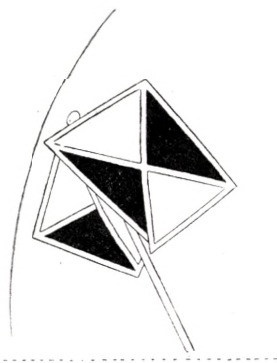

Fig. 3. Persisk Standard fra et Vasemaleri af Duris.
Efter Sarre.

i Louvre², dels om de Faner, der findes afbildede paa Mønter fra Persis fra Seleukide- og Arsakidetiden. Disse Mønter, der tillige bærer Indskrifter paa parthisk Pehlevi, er slagne af et lokalt Dynasti, der har staaet i Vasalforhold, først til Seleukiderne, dernæst til Arsakiderne. Mønternes Præg er ret ensartet. Paa Aversen ses Kongens Hoved. Reversen viser paa Midten Ildaltret, hvorover Öhrmazd svæver; til venstre for Altret staar Kongen i bedende Stilling, til højre er Fanen opstillet. Denne bestaar af en paa en Stang anbragt kvadratisk Genstand med eller uden Indramning og udstyret med

¹ Die altoriental. Feldzeichen, Klio III (1903) p. 348.

² Se Sarre, l. c. p. 352.

et lidt varierende Ornament i Form af et Andreaskors eller en Stjerne, der udfylder hele Kvadraten — indenfor Rammen, hvor denne findes. Fra Kvadratens nederste Ende hænger to, tre eller — i Reglen — fire Frynser ned; paa nogle Mønter mangler dog Frynserne. Paa en enkelt Mønt bærer Reversen ikke Altret, men man ser her Kongen sidde paa en Tronstol med en lang Stang, formodentlig et Scepter, i venstre Haand og et Bæger i højre, og foran ham staar Fanen paa sin Stang. Nogle faa Mønter har en Fugl, hvori Sarre ogsaa ser en galende Hane, ovenpaa Fanen eller paa en Søjle, der træder i Stedet for Fanen (Sarre, l. c. p. 350).

Prof. M. A. Levy, der først udførligt har behandlet disse Mønter, bemærker, at Fanen vel maa være et religiøst Symbol, men at intet nærmere derom er os bekendt (ZDMG. 21 p. 439).

Fig. 4. Persepolitanske Mønter. Efter Sarre.

Justi er, saa vidt jeg ved, den første, der har hævdet, at denne Fane skulde være *dirāš-i-kāvjān*. Han fremsætter endog denne Teori som en Kendsgerning. I hans Fremstilling af Persiens gamle Historie i »Grundriss d. iran. Philologie« II hedder det (p. 486—87) »... neben dem Altar steht das Kāveh-Banner oder die Reichsstandarte, welche auch (leider beschädigt) auf dem pompeianischen Mosaikbild der Schlacht von Issos zu sehen ist ...« Denne Opfattelse er bleven almindelig akcepteret. Sarre gaar ogsaa ud fra, at Banneret fra »Alexanderslaget« og Fanen paa de persepoliske Mønter er *dirāš-i-kāvjān*. Han siger (l. c. p. 350): »Während also die ältere persische Königsstandarte, welche noch zur Zeit Xenophons im Gebrauch war, aus der figürlichen Darstellung eines goldenen Adlers mit ausgebreiteten Flügeln bestand, die auf einer Lanze getragen wurde, scheint es später ein zweites

königliches Feldzeichen gegeben zu haben, wie es auf dem Alexander-Mosaik undeutlich zu erkennen ist, ein an der Lanze befestigtes Purpur-Vexillum mit der goldenen Darstellung eines in Profil gestellten Hahnes. Die Fürsten der Persis, welche von den alten Perserkönigen abzustammen vorgeben, haben gleichsam als Zeichen ihrer nationalen Legitimität das alte Reichspanier, eine gleichfalls mit einem hier plastisch gebildeten Hahn verzierte, in dem Haupttempel ihrer Residenz aufbewahrte Standarte auf ihren Münzen dargestellt. Die Sage, welche im Schahname des Firdusi zum Ausdruck kommt, erblickt . . . in diesem Reichspanier das Schurzfell des Schmieds Kāwe.« Den samme Opfattelse gøres gældende af Professor O. Mann i det første Nummer af det persiske nationalistiske Blad »Kāvāh« (24. Jan. 1916).

Men er denne Identifikation nu virkelig berettiget? Hvorledes Kāvāh-Banneret saa ud, det erfarer vi gennem forskellige af de ældre arabiske og nypersiske Kilder til Persiens gamle Historie, og disse Beretninger om Banneret kan i det hele gælde for paalidelige, da de enten gaar tilbage til Xvaḏāināmaγ, der var forfattet paa et Tidspunkt, da *dirāfš-i-kāvjān* endnu eksisterede, eller gennem forskellige Mellemlid bygger paa Meddelelser fra Deltagere i Slaget ved Qadisija, i hvilket Banneret faldt i Arabernes Hænder, hvorefter Kalifen Omar lod det opbrænde eller, efter en anden Version, lod det skære i Stykker og Stumperne uddele til Soldaterne. *Ṭabarī* skildrer Banneret ved Omtalen af Slaget ved Qadisija og gør det paa følgende Maade: »*Dirāfš-i-kāvjān*, Xusrav'ernes Banner, var af Leopardskind, 8 Alen bredt og 12 Alen langt.« Hans persiske Bearbejder *Bal'amī* fortæller (Zotenbergs Overs., I, p. 117—18), at man havde behængt Fanen med en stor Mængde Guld- og Sølvmonter, Ædelstene og Perler. *Mas'ūdī* har (*Murūj*, Barbier de Meynard IV, p. 200) den samme Notits som *Ṭabarī* med den Tilføjeelse, at Fanen vajede fra lange Træstænger, der var sat sammen. Et andet Sted i samme

Værk (ibid. p. 224) hedder det, at den var bedækket med Rubiner og Perler og forskellige Slags Ædelstene. Dirār ibn El-Xattāb, som bemægtigede sig Banneret, solgte det for 30,000 Denarer, men det var 1,200,000 værd (2,000,000 efter samme Forfatters *Tanbih*, Bibl. Geogr. Arab. VIII, p. 86, Carra de Vaux p. 125). Geografen *Ibn Rustah* skriver (Bibl. Geogr. Arab. VII, p. 196), at *dirāfs-i-kāvjān* oprindelig var en rød Klud paa en sort Træstang, men siden hængte Kāvāh den paa et Stykke Silke og hængte det hele op paa en Figur, forestillende et vildt Dyr, som han hejste paa en Lanse.¹ Efter *Xvārazmī* (*Mafātih-el-'ulūm*, ed. v. Vloten p. 115) var Fanen lavet af en Bjørnehud eller efter andre af en Løvehud, og Kongerne holdt den for et Lykketegn og bedækkede den med Guld og prydede den med Ædelstene. *Tā'alibi* beretter (Zotenberg p. 38), at Fāridūn efter Sejren over Dahāk udbad sig det Skødskind, som Kāvāh havde hejst paa en Stang, og lod det baldyre med Guld og indlægge med Ædelstene og gjorde det til et sejrforjættende Banner; de følgende Konger kappedes om at pynte det med de skønneste Ædelstene, saa at det blev Tidernes Perle, Mesterværk og Vidunder. Hermed stemmer Beretningerne hos *Muṭahhar ibn Tāhir* (Livre de la création et de l'histoire, publ. et trad. p. Cl. Huart III, ar. Tekst p. 132, Overs. p. 148: Fanen var af Kidskind, efter andre af Løvehud) og *Birūnī* (Chronol. ed. Sachau p. 222). *Firdausī* fortæller (ed. Vullers, I, p. 48, Vers 263 ff.), at Fāridūn lod Skødskindet overtrække med græsk Brokade og prydede det med Ædelstene paa Guldgrund, lod sætte en maanelignende Kugle ovenpaa² og lod det behænge med flagrende, røde, gule og violette Tøjer; siden føjede Kongerne

¹ Saaledes omtrent synes Stedet at maatte forstaas efter Ordlyden, men det er aabenbart stærkt forskrevet. Det hedder, at Kāvāh hejste Fanen »for Bēvarāsp« (d. e. Dahāk) i Stedet for »for Fāridūn«, og heller ikke det følgende synes at være helt i Orden.

² Sarre minder (l. c. p. 357) i denne Sammenhæng om det ejendommelige, ballonagtige Smykke, der findes paa Sasanidekongernes

stadig nye Ædelstene til og prydede Fanen med prægtig Brokade og malet Silke. *Diräfs-i-kāvjān* hørte sammen med Kronen til Rigsinsignierne (ed. Vullers II, p. 762, Vers 1415 og ed. Mohl VII, p. 388, Vers 395 ff.); det opstilles i Krigstid ved Siden af Kongens Trone (Vullers I, p. 479, Vers 750), 5 Mōbaðer, der udnævnes dertil af Kongen, bærer det paa Marschen foran Hæren (Vullers II, p. 558, Vers 655), og i Slaget betros det til hans bedste Kæmper (Vullers II, p. 762, Vers 1415 ff. og II, p. 253, Vers 1424 ff.). *Ibn Xaldūn* (ed. Quatremère III, Not. et Extr. t. 18, p. 135; trad. de Slane, ib. t. 21, p. 185) har en Beretning om, at en talismanisk Figur, dannet af Taltegn efter astrologiske Beregninger, var broderet paa Fanen.

Af disse Skildringer fremgaar det altsaa, at Kāvāh-Banneret ved Sasanidetidens Slutning var en Læderfane, 8 Alen bred og 12 Alen lang, overtrukken med kostbar Guldbrokade og indlagt med Ædelstene, der muligvis var formede i Figurer, som havde en vis astrologisk Betydning. Nogen iøjnefaldende Lighed mellem dette Banner paa den ene Side og Felttegnet fra »Alexanderslaget« og Fanerne paa Persis-Mønterne paa den anden synes ikke at være tilstede. Selvfølgelig kunde Banneret have skiftet Udseende i de mellemliggende Aarhundreder, men der forekommer mig overhovedet ikke at være nogen tvingende Grund til at identificere de sidstnævnte Faner med *diräfs-i-kāvjān*.

Brugen af Faner som Felttegn gaar formodentlig tilbage til den indo-iranske Tid; i hvert Fald har Sanskrit Ordet *drapsa-*, svarende til det avestiske *drafsa-*, og den almindelige Opfattelse — som dog bestrides af Geldner (Ved. Stud. 3. 57) — er, at Sanskrit-Ordet i hvert Fald lejlighedsvis betyder »Fane, Banner« ligesom det avestiske Ord. I Jasna 10. 14, der

Hovedspynt, og som ogsaa anbringes andensteds paa Kongens Person og paa hans Hest ligesom paa de sasanidiske Kongestandarter paa Reliefferne fra den Tid.

handler om Tilberedningen og Nydelsen af Haoma-Drikken, hedder det — idet den Tiltalte er den personificerede Haoma —: »Ikke skal de efter Forgødtbefindende bevæge sig frem og tilbage som Tyrebanneret, naar de nyder dig; de skal gaa lige fremad, de som begejstres ved dig . . .« Dette Tyrebanner forstaas almindeligt som Kāvāh-Banneret, der i saa Fald skulde være dannet af en Tyrehud; dog mener Bartholomae (Altiran. Wörterbuch, Artikel: *drafsa-*), at Udtrykket snarere henlyder til et Banner, der har indeholdt Billedet af en Tyr eller et Tyrehoved, og denne Opfattelse tror jeg, har mest Sandsynlighed for sig. Man kender nemlig fra assyriske Relieffer saadanne Felttegn. I Bottas »Monuments de Ninive« II, pl. 158, findes et Felttegn bestaaende af en Skive, sandsynligvis af Metal, paa hvilken der øverst er afbildet en bueskydende Gud og nederunder to Tyre, der vender Hovedet hver til sin Side¹. Den Stang, der bærer Felttegnet, er foroven prydet med Tyrehoveder eller hornede Drage-

hoveder i Lighed med de Søjlekapitæler, der fra en lidt senere Periode kendes fra Persepolis. Om der muligvis her ogsaa skulde være en Sammenhæng med Färidūns Tyrehovedkølle, vil jeg lade staa hen. At Felttegn har været almindelige i Persien i Oldtiden, derom har vi forskellige Vidnesbyrd. I *Xenofons* Anabasis I, 10 omtales det kongelige Banner, en gylden Ærn paa en Stang. I *Lukians* Skrift om, hvorledes man bør skrive Historie, Kap. 20, hedder det, at Slangen hos Partherne er Feltbanneret for en vis stor Hærafdeling, saa vidt Forfatteren husker, 1000 Mand, og ogsaa andre

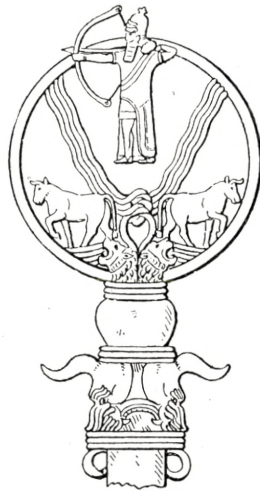

Fig. 5. Assyrisk Felttegn.
Efter Botta.

¹ Sml. Sarre, l. c., p. 334 ff.

Steder i den græsk-romerske Litteratur tales der om de arsakidiske og sasanidiske Kongers Slange- eller Dragebanner.¹ Arsakiderne har iøvrigt ogsaa ligesom Achæmeniderne haft Ørnen eller Falken til Felttegn.² Fra Partherkongen Mithridates I's Tid stammer Avestaskriftet *Vendidāds* første Kapitel, hvor (§ 6) Byen Baktra omtales som »Baktra med de højt-vajende Bannere».

I *Firdausis* Skildring af den gamle iranske Sagntid nævnes en Mængde forskellige Bannere med Afbildninger af Dyr o. l., og da Skildringen gaar tilbage til Xvaðaināmaγ, er det utvivlsomt sasanidiske Felttegn, der har afgivet Model til hans Beskrivelse. Et særligt Kongebanner bærer Solens Billede paa violet Grund og en forgyldt Maanekugle foroven (Vullers I, p. 478, Vers 734). Andensteds (Vullers II, p. 785, Vers 310 ff.) nævnes en Fane smykket med Billedet af en Løve, hvis Kløer holder en Kølle og et Sværd³, en anden, der er sort og bærer Billedet af en Ulv, en tredje med Afbildning af en Tiger, en fjerde, hvorpaa man ser Halvmaanen omgivet af Skyer, endvidere en Fane med en Gazelle paa, én med et Vildsvin og én med en Kongeørn; den største af alle Heltene, Rustäm,

¹ Professor M. Cl. Gertz skylder jeg følgende Oplysninger: I Flavius Vopiscus' *vita Aureliani* Kap. 28 nævnes Persici dracones blandt de Byttegenstande, Aurelian hjembragte fra sin Sejr over Zenobia. Suidas' Leksikon har tre Artikler: *Ἰνδοί*, *χιλιοστή* og *σημεῖα Σκυθικά*, hvori han omtaler disse Dragebannere, som han dog synes særlig at tillægge Indere og Skythere; det fortælles, at Slangernes Hoveder var af Sølv, med opspærret Gab og visende Tænder, og Kroppen var vævet af Silke og lignede i Længde og Farver Slangelegemer. Efter Ammianus Marcellinus XVI. 10. 7 overførte ogsaa Romerne Brugen af disse Dragebannere til sig; i Kommentarerne til dette Sted siges dette først at være sket paa Trajans Tid, og som et Hovedsted, hvor Spørgsmaalet om dem er blevet behandlet udførligt, nævnes Justus Lipsius' Skrift »de militia Romana» Lib. IV (p. 267 ff. i edit. Antverp. 1596). I Ammian-Kommentarerne citeres ogsaa flere andre Steder, hvor der tales om disse romerske dracones.

² Se Andreas hos Sarre, l. c. p. 353 ff.

³ Sml. det moderne persiske Rigsvaaben: en Løve med et Sværd i Kloen; den opgaaende Sol tegner sig over Ryggen paa Løven.

og hans Søn Fārāmurz fører en Fane med Billedet af en Drage med 7 Hoveder. Vullers II, p. 801, Vers 527, omtales en Fane med Billede af Solen, en anden med et Vildæsel; fremdeles en Fane med Maanen paa Purpurgrund og forsynet med sorte Frynser, én med Billede af en Bøffel o. s. v. Hver af Krigsheltene fører sin bestemte Fane, og at det ikke er en blot vilkaarlig poetisk Udsmykning, ses af, at Firdausī altid knytter den samme Fane til den samme Helt. Allerede Xenofon beretter forøvrigt, at hver Befalingsmands Telt var kendeligt ved et Tegn, og at Taxiarkens Felttegn under Marschen blev baaret foran hans Taxis (Kyrop. VI. 3. 4, sml. Sarre, l. c. p. 351).

At Achæmeniderne skulde have haft et Rigsbanner, der hed »det kavi'ske Banner«, anser jeg for ganske usandsynligt. Det achæmenidiske Rige er kulturelt set væsentlig medisk-babylonisk præget; dets kulturelle Horisont er vestlig. Trods Anerkendelsen af Ahura Mazdāh som øverste Gud, trods gradvis Indtrængen af zarathushtriske Ideer, er, som det synes, hele den nord- og østiranske Kulturkreds, som faar sit Udtryk i den avestiske Sagnhistorie, fremmed for Achæmeniderne; saa godt som intet af disse Sagn har fundet Vej til vore græske Kilder til Achæmenidetidens Historie. Har man i Persepolis, Ekbatana og Babylon kendt til Sagnene om Kavi-Dynastiet (Kavi Kavāta, Kavi Usan, Kavi Haosravah, Kavi Aurvataspa, Kavi Vištāspa), saa har denne Kundskab i hvert Fald været holdt indenfor saa snævre Kredse, at Anvendelsen af Ordet *kavi* og Afledninger deraf som Betegnelse for Perserkongen, og hvad der stod i Forbindelse med ham, ikke vel er tænkelig. Altsaa kan Felttegnet paa »Alexanderslaget« heller ikke være dirāfs-i-kāvjān. Fanen paa Persis-Mønsterne fra Seleukide- og Arsakidetiden minder unægtelig stærkt om Banneret fra Alexander-Mosaiken; men det forekommer mig lidet troligt, at det gamle Rigsbanner fra den achæmenidiske Stortid efter at have ført en beskeden

Tilværelse i den ubetydelige lille Stat i Persis skulde være bleven optaget af de parthiske Arsakider, hvis Rige jo ikke havde udviklet sig af Persis-Staten. Og ligesaa lidet rimelig synes mig den Tanke, at dirāfs-i-kāvjān under de henved 400 Aars Partherherredømme skulde være bleven bevaret i Persis for atter at blive til Persiens Rigsbanner med det persiske Sasanidedynastis Tronbestigelse.

Arsakiderne, der kom fra Nordiran og dannede sig et Rige, hvis oprindelige Kærne var nord- og østiransk, har ganske naturligt haft Tilknytning til den nord- og østiranske Kulturkreds, og det er min Opfattelse, at det først er med dem, at den nord- og østiranske Sagnkreds, der kendes antydningvis fra Avesta, og hvoraf den iranske Sagnhistorie har udviklet sig, er bleven almindelig kendt overalt i Iran og bleven til Iranernes nationale Eje. Hermed er Forudsætningen skabt for Anvendelsen af Ordet *kāvjān* i Betydningen »kongelig« og dermed for Banner-Navnet dirāfs-i-kāvjān. Traditionen om, at et Rigsbanner hørte til Storkongens Insignier, gaar vel tilbage til Achæmenidetiden, men det med Ædelstene smykkede Læderbanner, dirāfs-i-kāvjān, stammer formodentlig fra Partherkongerne — er maaske bragt med fra deres nordlige Hjemstavn — og er siden blevet optaget af Sasaniderne.

DET KGL. DANSKE
VIDENSKABERNES SELSKABS SKRIFTER

7DE RÆKKE

HISTORISK OG FILOSOFISK AFDELING

	Kr. Ø.
I., 1907—1909.....	9.35
1. CHRISTENSEN, ARTHUR: L'empire des Sassanides. Le peuple, l'état, la cour. 1907.....	3.75
2. JØRGENSEN, ELLEN: Fremmed Indflydelse under den danske Kirkes tidligste Udvikling. Résumé en français. 1908.....	3.90
3. STEENSTRUP, JOHANNES: Indledende Studier over de ældste danske Stednavnes Bygning. Résumé en français. 1909.....	4.00
II., 1911—1916 (med 4 Tavler).....	11.35
1. ÓLSON, BJØRN MAGNÚSSON: Om Gunnlaugs saga Ormstungu. En kritisk Undersøgelse. 1911.....	1.70
2. NIELSEN, AXEL: Den tyske Kameralvidenskabs Opstaaen i det 17. Aarhundrede. Résumé en français. 1911.....	3.35
3. TUXEN, POUL: An Indian primer of philosophy or the Tarkabhāṣa of Keçavamiçra. Translated from the original Sanscrit with an introduction and notes. 1914.....	2.00
4. CHRISTENSEN, ARTHUR: Le dialecte de Sämnan. Essai d'une grammaire Sämnanie avec un vocabulaire et quelques textes suivie d'une notice sur les patois de Sängsar et de Läsgird. 1915.....	2.40
5. ADLER, ADA: Catalogue supplémentaire des Manuscrits Grecs de la Bibliothèque Royale de Copenhague. Avec 4 planches. Avec un extrait du Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escurial redigé par D. G. MOLDENHAWER. 1916.....	4.40
III., 1914—1918.....	13.65
1. AL-KHWĀRIZMĪ, MUHAMMED IBN MŪSĀ: Astronomische Tafeln in der Bearbeitung des MASLAMA IBN AĤMED AL-MADJRĪTĪ und der latein. Uebersetzung des ATHELHARD VON BATH auf Grund der Vorarbeiten von A. BJØRNBO † und R. BESTHORN herausgegeben und kommentiert von H. SUTER. 1914.....	8.90
2. HØFFDING, HARALD: Totalitet som Kategori. En erkendelsesteoretisk Undersøgelse. 1917.....	3.50
3. HØFFDING, HARALD: Spinoza's Ethica. Analyse og Karakteristik. 1918.....	4.35
IV., (under Pressen).	
1. MØLLER, HERM.: Die semitisch-vorindogermanischen laryngalen Konsonanten. Résumé en français. 1917.....	4.00

HISTORISK-FILOLOGISKE MEDDELELSER

UDGIVNE AF

DET KGL. DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB

1. BIND (Kr. 8.50):

	Kr. ø.
1. THOMSEN, VILHELM: Une inscription de la trouvaille d'or de Nagy-Szent-Miklós (Hongrie). 1917.....	0.65
2. BLINKENBERG, CHR.: L'image d'Athana Lindia. 1917.....	1.35
3. CHRISTENSEN, ARTHUR: Contes Persans en langue populaire, publiés avec une traduction et des notes. 1918.....	2.90
4. HUDE, KARL: Les oraisons funèbres de Lysias et de Platon. 1917.	0.35
5. JESPERSEN, OTTO: Negation in English and other languages. 1917.	3.35
6. NILSSON, MARTIN P.: Die Übernahme und Entwicklung des Alphabets durch die Griechen. 1917.....	0.70
7. SARAUW, CHR.: Die Entstehungsgeschichte des Goethischen Faust. 1918.....	2.35

2. BIND:

1. NYROP, KR.: Histoire étymologique de deux mots français (<i>Haricot. Parvis</i>). 1918.....	0.60
2. Jón Arasons religiøse digte udgivne af FINNUR JÓNSSON. 1918..	1.75
3. SARAUW, CHR.: Goethes Augen. 1919.....	4.50
4. TUXEN, POUL: Forestillingen om Sjælen i Rigveda. Med nogle Bemærkninger om Sjæleforestillingens Udformning i de ældste Upanişader.....	0.65
5. BLINKENBERG, CHR.: Hades's Munding.....	0.65
6. NYROP, KR.: Études de grammaire française (1. Onomatopées. 2. Mots abrégés. 3. Néologismes. 4. Mots d'emprunt nouveaux. 5. <i>Haricot</i> et <i>Parvis</i>).....	1.75
